

БІЛІНГВІЗМ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА АКТИВНОЇ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ ЛЮДЕЙ ПІЗНЬОЇ ДОРОСЛОСТІ

Bilingualism as a Determinant of the Active Living Position of Elderly People

Valentyna Voloshyna

Dr. in Psychology, Professor

National Pedagogical University M.P. Drahomanov

voloshyna-v@bigmir.net,

<http://orcid.org/0000-0002-4372-5824>

Abstract

The article presents the results of theoretical researching of the problem of formation of active life position of elderly people. Bilingualism is seen as one of the determinants of life motivation, increased of life resistance, rethinking of being and activating interest in the inner personal resources of an older person.

Active life position of the elderly people - is the ability to adequately correlate changing environmental conditions with personal claims, to rethink and adopt the formed system of values of own's life, optimally use own personal resources to solve new life tasks.

Bilingualism as a means of enhancing a person's cognitive resources, expands its communicative possibilities, reduces barriers of misunderstanding between generations, allows to solve problems independently and focus on the processes of surrounding reality. Mastering and using everyday foreign language activate elderly person's mnemonic flexibility, develops cognitive multitasking, promotes self-confidence of own possibilities, alters world perception, filling it with new meaning.

Key words: *active life position, bilingualism, old age, personal resources.*

Вступ

Introduction

У пізній дорослості, як і в кожному попередньому віковому періоді онтогенезу, людина, перебуваючи в стані біфуркації, переживає особистісні трансформації. Динаміку особистісних змін складають природні фізіологічні процеси старіння організму, що неминуче позначається на її когнітивній та емоційно-вольовій сферах. Підвищується рівень недовіри до оточуючої дійсності, занепокоєння, роздратованості. Натомість зростає пасивність,

знижується мотивація до активної життєдіяльності. Проблема повноцінного функціонування особистості в період пізньої дорослості на сьогодні потребує особливості уваги. Необхідний пошук шляхів ефективного використання існуючих соціальних структур, розробка психологічних технологій і ресурсів з метою поліпшення умов життя та самопочуття людей цієї вікової категорії. Відтак, можливість оволодіння іноземною мовою видається однією з ефективних технологій розв'язання проблеми формування активної життєвої позиції та позитивного особистісного ставлення до нової соціальної ролі людей пізньої дорослості.

Методи та методики дослідження *Methods and Techniques of the Research*

З метою вирішення поставлених завдань нами була розроблена програма дослідження, реалізація якої передбачала застосування теоретичних та емпіричних методів, психотехнік, основними з яких на цьому етапі вивчення проблеми стали аналіз, порівняння, систематизація й узагальнення теоретико-емпіричних даних.

Результати *Results*

Сучасний світ надзвичайно активно змінюється. Комп'ютеризація, діджиталізація, технологізація, флексибілізація, активне використання іноземної термінології та ін., ніби залишає обабіч соціуму тих, хто в силу різних обставин не встигає за всіма цими новітніми мегатрендовими нововведеннями і автоматично потрапляє у суцільне коло комунікативних бар'єрів. І ключовим питанням у цих змінюваних умовах оточуючої дійсності є не предметний світ, а світогляд особистості, її мислеформи, життєві устрої і можливості використання власних ресурсів. Безперечно, бажане чи вимушене зниження соціальної активності, вихід особистості за межі звичного фахово-ментального середовища у період пізньої дорослості уповільнює її життєвий ритм, посилює саморефлексію, стимулює до переосмислення системи цінностей, актуалізує переживання певного знецінення, своєрідного протесту, стимулюючи до віднайдення нових особистісних смислів. Для нашого

суспільства традиційною поведінкою особистості цієї вікової групи є пошук власної соціальної цінності, яка реалізується в зовнішньо орієнтованій активності, а саме, в турботі про підростаюче покоління. Синергійно відбувається відмова від особистісної цінності, шкодування за нереалізованими проектами, заперечення й неприйняття факту переходу в наступну вікову категорію, що лише ускладнює процес адаптації до нових умов функціонування і життєтворення. Втім життя пропонує нові виклики, відповіді на які потребують особистісної активності, вмотивованості, самодостатності стійкості, комунікативності й компетентності.

На даному етапі вивчення проблеми ми визначаємо активну життєву позицію особистості пізньої дорослості як самодостатню форму її активності, що регламентується силою мотивації (Смульсон, 2012), рівнем адаптації, рефлексії, збереженням особистісного життєвого ресурсу (Либерман, 2001), характеризується творчою спрямованістю, інтелектуальною активністю (Анциферова, 2001), наснаженістю, працездатністю, прагнення передати набуті знання й уміння. Розвиток білінгвізму в осіб пізньої дорослості нами розглядається як детермінанта їх самореалізації. Адже лінгвістичний процес оволодіння новою знаковою системою, змінюючи понятійність, означуваність оточуючої дійсності, спроможний змінити образ світу особистості й активувати її інтерес до процесу життєтворення. Заглиблення в іншу лінгвістичну систему, історію походження термінів, пошук асоціацій з мовними одиницями рідної мови, культура використання термінів і понять породжують нові емоційні відтінки, мнемічні, когнітивні та імаженативні способи активізації психічних процесів особистості. Все це є надзвичайно ресурсним для осіб пізньої дорослості, оскільки не лише тіло людини потребує фізичних навантажень для підтримки здоров'я, а й для мозку необхідні розумові вправи, що зберігають його функціональні спроможності.

З метою детального вивчення вище означеної проблеми нами визначені компоненти активної життєвої позиції особистості пізньої дорослості, зокрема: 1) *когнітивний компонент* – окреслюється характером виникнення і ступенем стійкості пізнавальної потреби особистості, її інтелектуальними, естетичними здібностями, вмінням аналізувати і реально оцінювати власні дії та вчинки; відображається в активності людини у процесі оволодіння іноземною мовою, у відкритості новому й активному використанні минулого досвіду;

підкріплюється прагненням до саморозвитку, вмінням спілкуватися з людьми різних вікових груп, спроможністю до налагодження позитивних контактів, орієнтованістю на позитивний результат у процесі оволодіння й використання у повсякденні іноземної мови; 2) *емоційно-оцінний компонент* – як переживання ідентичності, самооцінки своїх індивідуальних спроможностей, особливостей та позитивного самоствавлення; 3) *поведінково-вольовий компонент*, характеризує зовнішню сторону активності особистості, її можливості керуватися власними цілями, установками, принципами, переконаннями, протистояти впливу зовнішнього оточення, прогнозувати свої дії, відчувати себе повноцінно функціонуючою особистістю.

На основі теоретичних узагальнень у межах особистісно-орієнтованого підходу нами визначено якісні характеристики показників і критеріїв реалізації активної життєвої позиції особистості пізньої дорослості психолінгвістичними засобами. Так, особистостей з *високим рівнем* активної життєвої позиції вирізняє стійкий пізнавальний інтерес, наявність ідеї та бажання для її втілення, для реалізації своїх задумів їм необхідна іноземна мова, їх мотиви і мета пізнавальної активності співпадають, що дозволяє отримати якісний психолінгвістичний продукт. *За середнього рівня* прояву активної життєвої позиції пізнавальний інтерес є ситуативним. Такі особистості вивчають іноземну мову лише в тих аспектах, які не потребують вольових зусиль, активні за умови підтримки і співпраці, залежні від зовнішньої мотивації, психолінгвістичний продукт емоційно забарвлений. Особам з *низьким рівнем* прояву активної життєвої позиції притаманний низький рівень пізнавального інтересу, вивчення іноземної мови розцінюють як непродуктивне витрачання часу, активні лише на початкових етапах ознайомлення з лінгвістичним процесом. Здатність до генерації ідей та лінгвістичних образів не проявляють, цілковито залежні від оціночних суджень інших, а відсутність здатності до самостійного цілепокладання й прогностичних умінь не дозволяє їм оцінити результати досягнень, процес оволодіння іноземною мовою не є результативним, психолінгвістичний продукт практично відсутній.

За нашим спостереженням білінгвізм не лише покращує процес міжособистісної взаємодії між поколіннями, а й підвищує самооцінку особистості пізньої дорослості, активує її позитивні емоції та створює умови для появи нових траєкторій особистісного зростання. Після занять з вивчення

іноземної мови на обличчях учасників групи частіше з'являлись посмішки, змінювалась постава, посилювалась діалогізація, змінювався стиль одягу, до якого додавались елементи культури народу, мову якого вивчали.

Таким чином, білінгвізм виступаючи детермінантою активною життєвої позиції особистості пізньої дорослості виконує ряд функцій, а саме: 1) розвиток когнітивних компетенцій особистості; 2) розширення меж світогляду особистості через усвідомлення нею приналежності до двох культур; 3) підвищення загального позитивного самопочуття особистості, через переживання задоволення від різних видів активності та реалізації творчого потенціалу; 4) налагодження взаємин особистості з підростаючим поколінням та знайомство з новими людьми; 5) посилення мотивації до актуалізації, самореалізації та сомоздійснення.

Висновки *Conclusions*

З огляду на вище зазначене, можна стверджувати про те, що сьогочасне суспільство, у якому підвищується частка населення періоду пізньої дорослості, потребує сучасних білінгвістичних психотехнологій, орієнтованих на когнітивний, культурний та емоційно-адаптивний розвиток особистості. З метою зниження мовленнєвої скутості та збереження когнітивної мобільності необхідно пропагувати й активно залучати особистостей цієї вікової категорії до програм з вивчення іноземної мови. Наявність білінгвістично детермінованої активної життєвої позиції, дозволяє особистості бути корисною для інших, відчувати власну затребуваність, зберігати особистісну цінність, а отже, мати життя наповнене новими сенсами й життєвими планами.

Література *References*

- Анцыферова, Л.И. (2001). Психология старости: особенности развития психологии личности в период поздней зрелости. *Психологический журнал*, 3(22), 86–99.
- Либерман, Я.Л. (2001). *Прогрессивные методы мотивирования жизненной активности в период поздней взрослости*. Екатеринбург: Банк культ. информ.
- Смульсон, М.Л. (2012). Развитие у старости: задания, специфика, риски. *Научные студии социальной та політичної психології*, 31(34), 186–196.